

DE AMSTERDAMSE EENDEN

J.J. FRIESWIJK

uit: "Ons Amsterdam", jrg. 18, 1966.

Amsterdam is een waterrijke stad met een omgeving die eveneens goed van water is voorzien. Een dergelijk gebied moet voor eenden, watervogels bij uitstek, wel aantrekkelijk zijn. Dat dit inderdaad het geval is blijkt uit het feit dat van de ruim vijftientig in ons land aangetroffen eendensoorten zeker driekwart op Amsterdams grondgebied is waargenomen.

Van de inlandse eendensoorten is de meest talrijke, de wilde eend, de bekendste. De weinig schuwe wilde eenden voelen zich in alle seizoenen in Amsterdam goed thuis. Dit wil niet zeggen dat andere, in het algemeen minder vertrouwelijke, soorten niet in het wild binnen onze stadsgrenzen kunnen worden aangetroffen. De Sloterplas bijvoorbeeld biedt hiertoe, vooral in de winter, een mooie gelegenheid. Ieder kan daar kuifeenden, de mannetjes zwart met fraaie afhangende kuif en witte flanken, de wijfjes bruin van kleur, van nabij gadeslaan. Het is de moeite waard eens te letten op hun wijze van voedsel zoeken. Kuifeenden zijn namelijk duikeenden, die hun kostje al duikend van de bodem trachten op te halen. Wilde eenden daarentegen zijn zwemeenden, die hun voedsel zoeken op het water, grondelend in ondiep water en ook wel op het land.

De kuifeend broedt zelfs aan de oevers van de Sloterplas, hetgeen als iets bijzonders kan worden aangemerkt, daar deze soort voor ons land als geheel als vrij zeldzame broedvogel te boek staat. Wel is het een van de weinige vogelsoorten waarvan in de laatste tientallen jaren een verheugende toename is geconstateerd. Voor 1940 was het nog een zeer zeldzame broedvogel. Ook tafeleenden, smienten, grote zaagbekken, om maar enkele soorten te noemen, kan de oplettende wandelaar 's winters op de Sloterplas wel te zien krijgen. Als men landelijk Amsterdam ook in beschouwing neemt, komen daar nog heel wat soorten bij, waarvan hier slechts broedvogels als slobbeend, zomertaling en berg-eend worden genoemd. Het zou te ver voeren van alle genoemde soorten een beschrijving te geven; in elk goed vogelboek kan men deze vinden.

Het is echter in de eerste plaats de bedoeling hier iets te vertellen over de gewone, alom bekende, wilde eend. Wij ontmoeten deze hier als broedvogel, doortrekker en talrijke wintergast. De stad biedt de eenden een veilige verblijfplaats en bovendien zijn vele Amsterdammers bereid hen in het barre jaargetijde van voedsel te voorzien.

Daar de wilde eend de stamvader is van onze tamme eenden, vindt bastaardering met deze geregeld plaats, vooral in de parken. Wilde eenden, die teveel wit in hun verenkleed vertonen, zullen dit meestal wel te danken hebben aan een „witte kwaker” in hun voorgeslacht. Maar ook de eenden, die op grond van hun verenkleed tot de wilde eenden moeten worden gerekend, zijn niet alle van onverdachte afkomst. Voor een deel zal de vertrouwelijkheid van onze stadseenden wel hierop

terug te voeren zijn; zij onderscheiden zich hierin duidelijk van hun soortgenoten die men op buitenwateren aantreft.

Zoals bij alle eendensoorten zijn bij de wilde eend de mannetjes het meest opvallend gekleurd, tenminste in de tijd dat zij hun prachtkleed dragen. De wijfjes zijn in elk seizoen veel eenvoudiger van kleur en tekening. Het is wel aardig te vermelden dat mannetjes en wijfjes ook verschil vertonen wat betreft het door hen geproduceerde geluid. Als men een eend luid hoort snateren, is dat ongetwijfeld een wijfje; het geluid van het mannetje is veel bescheidener. Het prachtkleed van de mannetjes is zo bekend dat met een korte beschrijving kan worden volstaan. De kop is groen en vertoont fraaie metaalglansen, de witte halsring vormt een mooie afscheiding tussen het groen van de kop en het donkerbruin van de borst, terwijl op het lichaam tinten van grijs afgewisseld met zwart en wit het geheel completeren. De wijfjes zijn tamelijk lichtbruin, ongeveer de kleur van overjarig riet.

Het kleurverschil tussen de beide geslachten hangt samen met het verschil dat deze vertonen wat betreft de zorg voor het nageslacht. Het wijfje bebroedt de eieren en zorgt voor de jongen; het mannetje laat zich daar in het algemeen niet mee in. De kleur van het wijfje is dus zeer doelmatig, daar zij tijdens het broeden dankzij deze camouflage tussen de plantengroei weinig opvalt.

Gedurende de broedtijd, die al in maart begint, is het aantal wilde eenden in de stad niet groot. Toch komen er ieder jaar binnen de bebouwde kom op de onmogelijkste plaatsen eendekukens uit het ei, die als echte nestvlinders al snel achter de moedereend aanzwemmen. Als men zo'n eendemoeder met jongen enige dagen in het oog kan houden, valt meestal de snelle afname van het aantal kukens op. In het algemeen zullen bruine ratten hier de oorzaak wel van zijn.

Na de broedtijd, zo in juni-juli, verzamelen de wilde eenden zich in afgelegen watergebieden met rijke plantengroei waar de rui plaatsvindt. De mannetjes verliezen dan hun prachtkleed en beide geslachten raken, daar de rui ook hun slagpennen betreft, voor enige tijd hun vliegvermogen kwijt. Het opzoeken van plaatsen waar rust heerst en waar de eenden zich kunnen verbergen, is dus geen overbodige luxe. De mannetjes profiteren, doordat zij dan een verenkleed bezitten dat overeenkomt met dat der wijfjes, eveneens van een goede camouflage. Het kleed dat de eenden na de rui dragen wordt eclipskleed genoemd. Daarin begeven zij zich, nadat hun slagpennen zijn vernieuwd, in juli-augustus naar andere verzamelplaatsen, die o.a. in de stad gelegen zijn. Het is in deze periode een moeilijke zaak om mannetjes en wijfjes van elkaar te onderscheiden (de vakman let dan op de kleur van de snavel). Het prachtkleed krijgen de mannetjes weer in september, oktober. Het ontstaat geleidelijk: eerst

Een paartje van de wilde eend in prachtkleed, links het wijfje

(Foto, drs. F. J. Smith)

wordt de borst donkerder en meer effen, dan wordt de kop bruingroen en op rug en flanken verschijnen steeds meer lichte veren.

De snelheid waarmee de mannetjes uitkleuren, zoals dit wordt genoemd, is van verschillende factoren afhankelijk. Jaren geleden heeft de heer G. Nooter hiernaar in Amsterdam eens een onderzoek ingesteld. Hij bestudeerde daartoe de wilde eenden in het Vondelpark, het Beatrixpark en op de Kleine Vijver in het Amsterdamse Bos. In september en oktober werd geregeld het percentage van de mannetjes bepaald dat op de verschillende wateren geheel uitgekleurd, dus volledig in prachtkleed, was. Reeds in het begin van september was het percentage uitgekleurde mannetjes in beide parken groter dan in het Amsterdamse Bos. Dit verschil bleef bestaan tot eind oktober, terwijl natuurlijk in alle gebieden het aantal mannetjes in volledig prachtkleed voortdurend toenam. Het sneller in prachtkleed komen van de mannetjes in de parken bracht hij in verband met de hoeveelheid voedsel waarover deze konden beschikken.

Dit brengt ons op het voedsel van de wilde eend, dat volgens de literatuur voor ongeveer 90 procent plantaardig is, zodat brood dus goed in hun menu past. De wilde eend is een soort die hoofdzakelijk 's nachts fourageert en overdag uitrust. Men zou kunnen denken dat bij de stadseenden de zaken omgekeerd liggen, maar voor de echt wilde exemplaren is dit beslist niet het geval. In de avondschemering begeven ook deze wilde eenden zich van hun dagverblijf naar hun voedselterreinen, die in het algemeen buiten de stad

gelegen zijn. Dat kunnen bijvoorbeeld akkers zijn of drassige weilanden. 's Morgens vroeg keren zij terug naar de stad. Men duidt deze verplaatsingen aan als voedselvluchten; zij zijn volkomen vergelijkbaar met de slaapvluchten van spreeuwen en kokmeeuwen, waarover ik reeds eerder in dit tijdschrift iets vertelde. Aangezien de stadseenden overdag, tijdens hun rustperiode, voedsel krijgen aangeboden door het publiek, zouden zij in een gunstiger positie verkeren dan hun soortgenoten, die overdag op wateren buiten de stad dommelend worden aangetroffen. De heer Nooter nu veronderstelde dat deze extra voeding hun ontwikkeling ten goede zou komen, hetgeen het sneller uitkleuren van de mannetjes in de parken zou kunnen verklaren.

De wilde eenden, die 's winters in en om de stad worden aangetroffen, zijn ongetwijfeld voor een deel vogels die hun broedgebied hebben in noordelijker streken en hier als wintergast verblijven. Daar de paarvorming in het winterkwartier plaatsvindt, iets dat ook in de stad goed valt waar te nemen, schijnen veranderingen van broedgebied geregeld voor te komen. Regel zou zijn dat het mannetje in het voorjaar het wijfje volgt naar haar broedgebied.

Al zijn het dus niet steeds dezelfde individuen, toch lijkt het mij verantwoord te spreken van onze Amsterdamse eenden, die in elk seizoen recht hebben op onze belangstelling en 's winters ook op ons overvloedig brood, dat tegenwoordig helaas alweer zo gemakkelijk in de vuilnisbak verdwijnt.

knipselkrant

deWaarheid 28/12/82

Meeuwen vogelvrij

De Stichting Kritisch Faunabeheer zal bij de Raad van State in beroep gaan tegen het besluit van minister Braks (landbouw en visserij) waarbij hij de zilver- en kokmeeuw vogelvrij heeft verklaard.

Kritisch Faunabeheer heeft zeer ernstige kritiek op de natuurbeschermingsraad, die de minister hiertoe heeft geadviseerd. „Tegen de zilvermeeuw en kokmeeuw wordt al jarenlang een hetze gevoerd vanuit de sportjagerswereld. De natuurbeschermingsraad is kennelijk gevoeliger voor jagerssentimenten dan voor wetenschappelijke feiten”, aldus de stichting.

Kok- en zilvermeeuw zijn volgens Kritisch Faunabeheer niet in algemene zin schadelijk te noemen voor natuur en landbouw zoals de minister doet. In de uitzonderlijke gevallen waar plaatselijke of tijdelijke schade verondersteld wordt, zijn wetenschappelijk verantwoorde oplossingen voorhanden, zo zeggen de natuurbeschermers.

Het Parool 3/1/83

Reiger begon het nieuwe jaar met ontbijt van f 75

(Van een onzer verslaggeefsters)

AMSTERDAM - De Amsterdamse fotograaf Nico van der Stam stond vreemd te kijken toen op nieuwjaarsochtend een reiger in zijn tuin aan de Tweede Jacob van Campenstraat, hartje Pijp, was neergedaald om zich tegoed te doen aan de goudvissen uit zijn vijver. De reiger had al zes van de negen vissen verorberd. „Een maaltijd van zeker 75 gulden,” aldus de fotograaf.

Het dier had de smaak goed te pakken, want vanmorgen had hij opnieuw zijn post in de tuin ingenomen. Volgens van der Stam is daarmee het doodvonnis van de overige drie nog vrolijk rondzwemmende vissen getekend. „Want ik kan toch moeilijk de hele dag achter m'n raam de wacht blijven houden.”

Volkskrant 14/1/83

Zachte weer maakt kieviten tot plaag voor Schiphol

Van onze verslaggever

AMSTERDAM - De luchthaven Schiphol wordt al enkele weken geplaagd door duizenden kieviten, die het luchtverkeer belemmeren. Schiphol heeft niet eerder zoveel last gehad van vogels. De vogelwachters van de luchthaven zijn dag en nacht in touw om de kieviten te verjagen.

De zwermen kieviten komen uit Scandinavië en Oost-Europa. De vogels zijn in Nederland neergestreken door de voor de tijd van het jaar hoge temperaturen. Volgens S. Woldhek van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels hebben kieviten geen vaststaande trek.

Woldhek: „Typische trekvogels als zwaluwen komen en gaat op vaste tijden, vrijwel onafhankelijk van het weer. Kieviten laten zich op en neer drijven met de vorstgrens. Als straks de vorst intreedt gaan ze massaal naar het zuid-westen. Wordt het milder, dan trekken ze, iets minder opvallend, weer naar het noorden.”

Deze week werd Schiphol bevolkt door ongeveer zeventienduizend kieviten. De vliegtuigen lopen vooral gevaar doordat kieviten in de motoren kunnen worden gezogen.

Het Parool 5/1/83

Reiger verorbert ook laatste goudvissen

(Van een onzer verslaggeefsters)

AMSTERDAM - De goudvis-etende reiger heeft zijn diner in de achtertuin van fotograaf Nico van der Stam beëindigd. Gisteren verorberte hij, ondanks de afrastering die over de vijver was gespannen, de laatste drie nog rondzwemmende vissen.

Vele Amsterdammers boden de fotograaf gisteren telefonisch nieuwe goudvissen aan. Hij heeft een aanbod aanvaard en nieuwe goudvissen in de vijver gezet. De afrastering wordt verbeterd.

The Observer 20/2/83

Little auks blown into trouble

ARDENT birdwatchers normally look for years before they spot a little auk (above), one of England's rarest visitors. But over the past weeks the seabirds have been turning up in some extraordinary places, writes Geoffrey Lean.

They have been found in Putney, Darlington, St Albans, Canterbury, Stevenage, Lincoln, Ruislip and Slough.

The birds, which live in huge flocks near the Arctic icecap and in the North Sea, have been driven to the country by fierce northerly and easterly winds.

Thousands have been stranded in shallow coastal waters where the sea is not clear enough to find their food and have died just off the beaches. Some have been blown inland.

A few of them have found their way to reservoirs or gravel pits, like those at Staines and Wraysbury near Heathrow airport, but like all those blown inland they will die quickly because they cannot find the right food.

The British Trust for Ornithology says anyone who finds a little auk and wants to save its life should force mashed whitebait down its throat and take it as quickly as possible to the sea. But a spokesman said that the only auk 'rescued' in this way so far had died the next day.